

Acil durumlarda
Erken Çocukluk Gelişimine
yönelik çevre sağlığı riskleri

Dr. Sevilcan Başak ÜNAL

UNICEF Türkiye

Erken Çocukluk Gelişimi

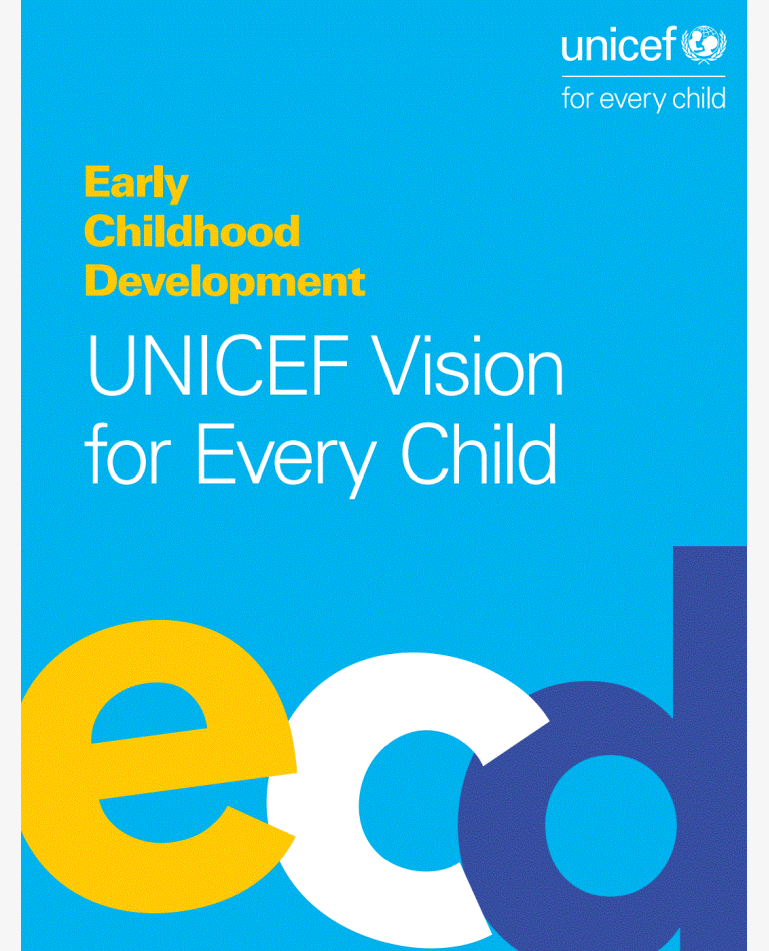
Erken çocukluk dönemi, **kritik öneme sahip bir fırsat penceresi sunarken beraberinde büyük bir risk de getirir.**

EÇG, doğumdan okula başlayana kadar geçen döneme odaklanır ve saniyede bir milyondan fazla nöral bağlantının oluştuğu **ilk 1.000 günün** çocukların fiziksel gelişimi ve beyin gelişiminde en hassas dönem olduğu bilimsel olarak kanıtlandığı için bu döneme dikkat çeker.

Çocukların **çevreleriyle etkileşimi ve erken deneyimleri** EÇG sürecinde belirleyici olur.

Her çocuğun hayata en iyi şekilde başlama hakkı vardır.

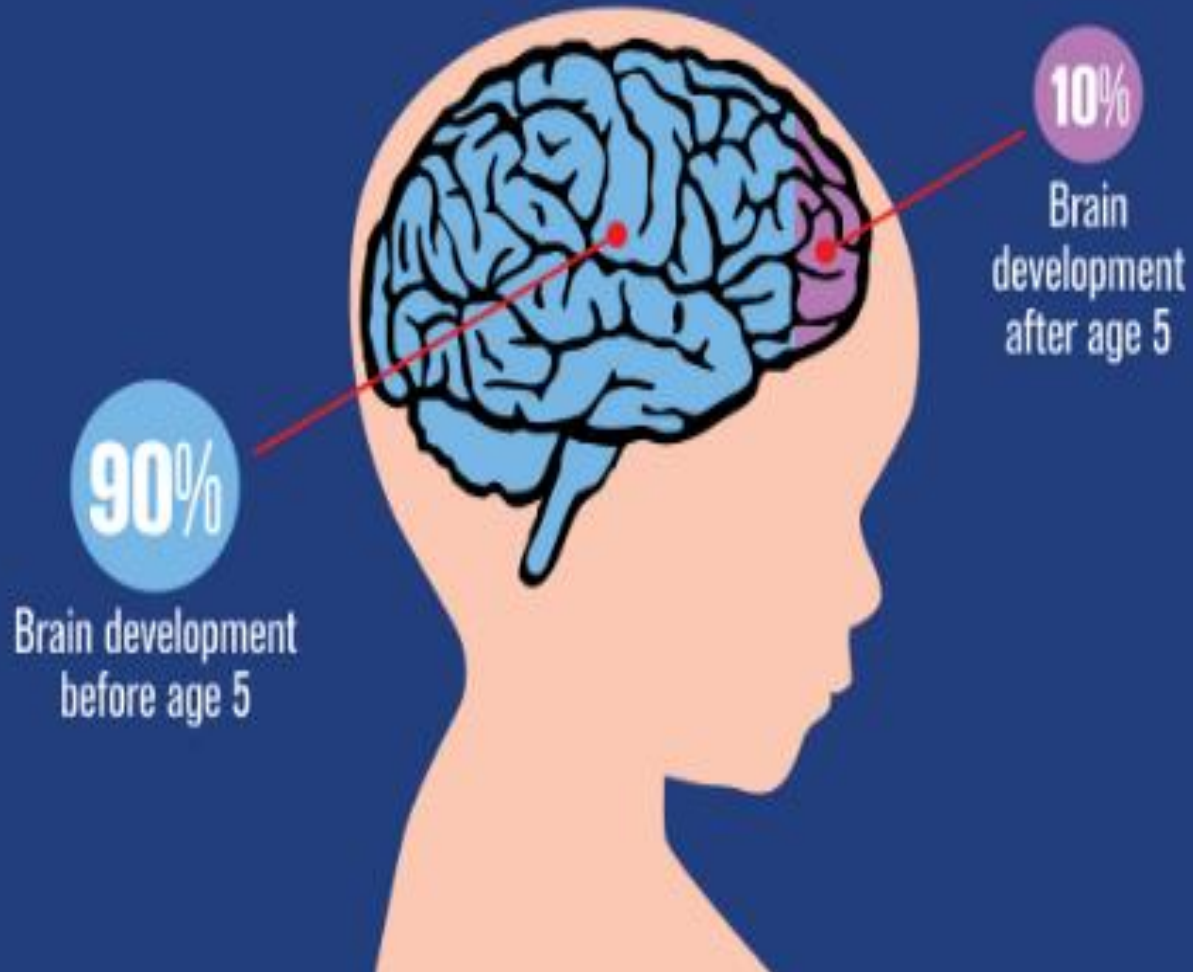
Buna doğru beslenme ve doğru uyaranları alma, duyarlı bakım ve erken öğrenme, **sağlık ve güvenli bir ortam hakkı** dâhildir.

Before age 5

90% of a child's brain development happens

90%

Brain development
before age 5

10%

Brain
development
after age 5

EÇG'yi teşvik etmek için çocukların temiz su ve sanitasyona, iyi hijyen uygulamalarına, temiz havaya ve güvenli bir ortama erişimlerinin olması önem taşımaktadır.

Sağlık

Çocukların ve bakım verenlerin sağlığı ve iyi olma hâli birbiriyle bağlantılıdır.

Yeterli beslenme

Anne ve çocuk beslenmesi, gebelikten itibaren kritik öneme sahiptir.

Duyarlı bakım verme

Çocuğun bakım vereninin işaretleri zamanında ve uygun bir şekilde fark edebilmesi, anlaması ve yanıt vermesi önemlidir.

Erken öğrenme fırsatları

Erken öğrenme, sadece örgün eğitim ortamlarıyla kısıtlı olmayıp çocuğun çevresindeki bir kişi, yer veya nesne ile etkileşime girebileceği her türlü fırsatla da ilişkilidir.

Güvenlik ve emniyet

Çocuklar ve aileleri güvenli ve emniyetli, fiziksel tehlikelerden, duygusal stres ve kirlilikten uzak, gıda ve suya erişimi olan ortamlara ihtiyaç duyar.

Acil durumlarda Erken Çocukluk Gelişimi

Güvenli, sağlıklı ve korunaklı bir ortam, bütün çocukların normal bir şekilde büyüüp gelişmesini sağlamada kilit öneme sahiptir.

Doğumdan 8. yaşa kadar geçen kritik dönemde aşırı strese ve mahrum bırakılmaya maruz kalan çocukların bilişsel, davranışsal ve duygusal güçlükler yaşaması ve gelişimsel gecikmeler yaşaması daha olasıdır.

Potansiyel kaybı, erken ölüm, yetersiz beslenme, solunum bozuklukları, kardiyovasküler hastalıklar, kanser, ruh sağlığı sorunları, Nesiller boyu sürebilen yoksulluk ve kırılganlık döngüsü...

Acil durum bağlamında - geliştiren bakım sağlamak için gerekli zaman, kaynak ve hizmetlerin aksaması

Geliştiren bakımla tehditleri azaltmak

- Acil durumlarda çocuklar çeşitli risklerle karşı karşıya kalır.
- Araştırmalar, geliştiren bakımın bu tehditleri azalttığını göstermektedir.
- Mevcut acil durum müdahale çalışmalarının en büyük eksikliklerinden biri küçük çocuk ve bakım verene yönelik bakım desteğinin olmamasıdır.

Geliştiren bakım bileşenlerine ilişkin detaylı bilgi

Bileşen	Tanımı	Müdahale örnekleri
Sağlıklı olma 	Çocukların ve bakım verenlerinin sağlığı ve iyi olma hâliyle ilgilidir. Neden ikisi birlikte? Bakım verenlerin fiziksel ve ruhsal sağlığının çocuğa bakım verme kabiliyetlerini etkilediğini biliyoruz.	<ul style="list-style-type: none"> - Aile planlaması - HIV testi, anneden çocuğa HIV geçişinin önlenmesi - Küçük bebekler için kanguru bakım dâhil olmak üzere temel yenidoğan bakımı - Anne ve çocuğun bağışıklanması, - Büyümenin izlenmesi ve danışmanlık, - Sağlık arama davranışı dâhil olmak üzere sağlık ve iyi olma hâlinin desteklenmesi, - Çocuk hastalıklarının önlenmesi ve tedavi edilmesi ve bakım verenin fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları - Gelişimsel bozukluğu veya engeli olan çocukların bakımı
Yeterli beslenme 	Anne ve çocuk beslenmesi ile ilgilidir. Neden ikisi birlikte? Hamilelik esnasında annenin beslenme durumunun hem kendisinin hem de doğmamış çocuğun sağlığını ve iyi olma hâlini etkilediğini biliyoruz. Annenin doğumdan sonraki beslenme durumu ise küçük çocuğuna yeterli bakımı sağlayabilme kabiliyetini etkiler.	<ul style="list-style-type: none"> - Anne beslenmesi - Emzirmeye erken başlamak ve 6 ay boyunca yalnızca anne sütü vermek, 6. aydan sonra uygun ve duyarlı tamamlayıcı beslenme ile emzirmeyi devam ettirmek - İhtiyaç hâlinde anne ve çocuk için mikro besin takviyesi - Yeterli fiziksel aktivite, erken çocukluk döneminde hareketsiz davranış ve uyku - Orta ve şiddetli derecede kötü beslenmenin yanı sıra fazla kilo ve obezitenin yönetimi.
Güvenlik ve emniyet 	Çocuklar ve ailelerine yönelik güvenli ve emniyetli ortamlarla ilgilidir. Fiziksel tehlikeler, duygusal stres, çevresel riskler (ör. kirlilik) ve gıda ve suya erişim faktörlerine odaklanır.	<ul style="list-style-type: none"> - Doğum kaydı - Gıda güvenliği ve temiz suya erişim - İç mekân ve dış mekân havasının temiz olması - İyi hijyen - Çocukları bedensel ceza, istismar ve ihmale karşı korumak - Oyun oynamaları için güvenli alanlar - En kırılgan durumda olan ailelere nakit transferi dâhil sosyal hizmetler

EÇG müdahaleleri **doğası gereği sektörler arasındır** ve etkili bir şekilde uygulanması için **sağlık, beslenme ve su, sanitasyon ve hijyen** dâhil olmak üzere birçok sektör genelinde programlara entegre edilmesi gerekir.

- **Acil durumlara hazırlanırken, yanıt verirken ve iyileşme döneminde** hem çocuklar hem de bakım verenleri için EÇG'nin acil durum müdahalesinin her aşamasına entegre edilmesi
- İnsani yardım müdahalesi stratejilerinde geliştiren bakımı göz önünde bulunduran bir yaklaşımın benimsenmesi

Early Childhood Development in Emergencies Integrated Programme Guide

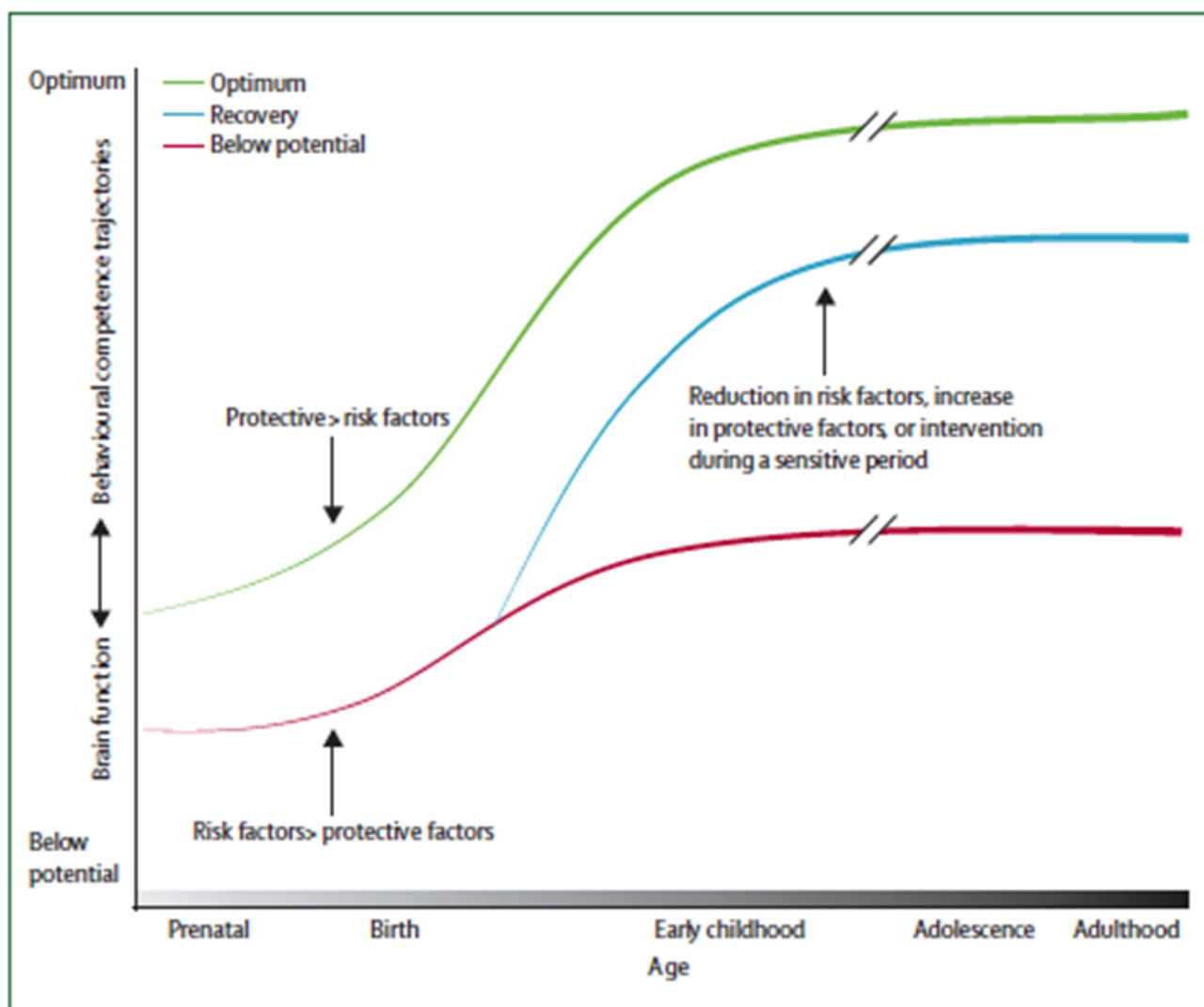
unite for children

unicef

Acil durumlarda EÇG'ye yönelik Çevre Sağlığı Riskleri

- Çevresel maruz kalımlar, sağlığın sosyal ve beslenme kaynaklı belirleyicileri ile etkileşim içindedir.
- Çocuklar kirlilik, yetersiz su, sanitasyon ve hijyen, kimyasallar ve atıklar, radyasyon gibi belli çevresel risklere karşı özellikle savunmasızdır.
- Çocuklar, daha hızlı metabolizma, olgunlaşmamış bağışıklık ve detoksifikasyon sistemleri ve vücut ağırlıklarına oranla daha fazla hava, su ve gıda alımı nedeniyle çevresel risklere karşı daha savunmasızdır.
- Çocukların davranışları yetişkinlerden farklıdır ve çok çeşitli şekillerde maruz kalırlar.
- Çocuklar genelde çevresel risklerin ve koruyucu tedbirlerin bilincinde değildir.

Figure 2: Differing trajectories of brain and behavioural development as a function of exposure to risk and protective factors

The cumulative effect is illustrated by the progressive strengthening (darker lines) of the trajectories over time.

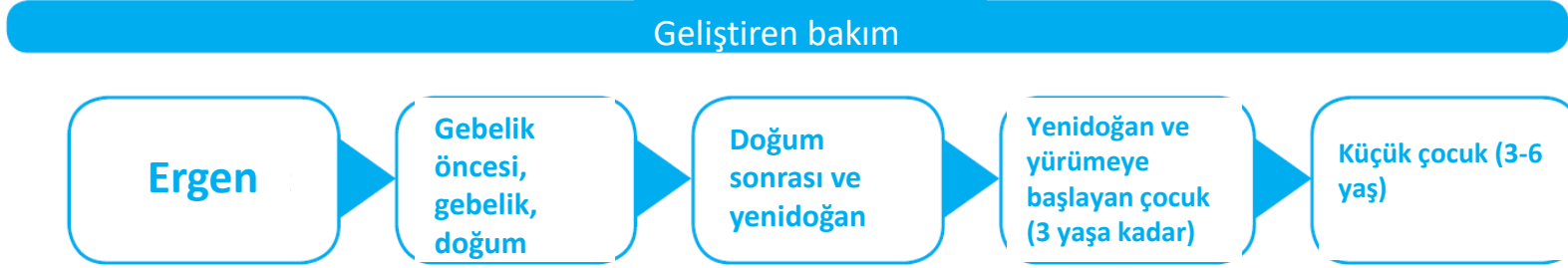
Kriz zamanında duyarlı bakım, besleyici gıda ve güvenli ortamları sağlamaya devam etmek

 <p>Beslenme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hamilelikten önce, hamilelik sırasında ve sonrasında anne beslenmesi • Emzirme, tamamlayıcı gıdalar ve duyarlı besleme ile bakım • Çocuklar ve kadınlar için güçlendirilmiş gıdalar ve mikro besin takviyeleri • Çocuklarda yetersiz beslenmenin erken teşhisi ve tedavisi • Çocuk Beslenmesi ve Gelişim programlarında Erken Uyarım	 <p>Sağlık</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anne ve yenidoğan sağlığı • Anne ve bakım veren ruh sağlığı • Bağışıklama ve yaygın çocukluk hastalıklarının yönetimi • Gelişimsel gecikmeler ve engellilikler için erken teşhis ve müdahale • Çocuk Sağlığı ve Bağışıklama Programlarında Erken Uyarım	 <p>Su ve sanitasyon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Güvenli ve uygun fiyatlı içme suyu • İçme suyunun güvenli kullanılması ve depolanması • Çocuk dışkısının güvenli bir şekilde bertaraf edilmesi de dâhil olmak üzere sanitasyon • Bakım verenlerin ve küçük çocukların önemli anlarda sık sık sabunla el yıkaması
---	---	---

Sürdürülebilir ortamlar oluşturmak ve çocukların çevresel risklere maruz kalımını azaltmak

PROGRAM MÜDAHALELERİ

Yaşam boyu yaklaşımı

WASH:
water,
sanitation,
hygiene

Su,
Sanitasyon,
Hijyen

WASH

- Hijyenin teşviki
- Okullarda WASH erişiminin artırılması
- MHY
- Ev yakınlarında WASH erişimi
- Açık alanda dışkılamadan ari ortama erişiminin iyileştirilmesi

- MHY
- WASH anne ve yenidoğan değerlendirmesi
- Sağlık merkezlerinde WASH hizmetleri sunumuna yönelik savunuculuk
- Ev yakınlarında WASH erişimi
- Açık alanda dışkılamadan ari toplulukların oluşturulması

- MHY
- WASH anne ve yenidoğan değerlendirmesi
- Sağlık merkezlerinde WASH hizmetleri sunumuna yönelik savunuculuk
- Ev yakınlarında WASH erişimi
- Açık alanda dışkılamadan ari toplulukların oluşturulması

- Sabunla el yıkama
- AAD ve çocuk dışkısı yönetimi
- Ev yakınlarında WASH erişimi
- Okul öncesinde/çocuk dostu merkezlerde WASH
- Ev yakınlarında su tedarikine ve sanitasyona erişim

- Hijyenin teşviki
- Sabunla el yıkama
- AAD ve çocuk dışkısı yönetimi
- Ev yakınlarında WASH erişimi
- Okul öncesinde/çocuk dostu merkezlerde WASH
- Ev yakınlarında WASH erişimi

SU, SANİTASYON, HİJYEN PROGRAMLARI VE EÇG'NİN ACİL DURUMLARA ENTEGRE EDİLMESİ

- Kriz zamanlarında mevcut altyapılar genelde çöker ve yaşam koşulları kötüleşir.
- İyi hijyenin desteklenmesi, güvenli içme suyu temini ve çevresel risklerin azaltılması çocukların hayatta kalmasında, büyümesinde ve gelişmesinde kilit öneme sahiptir.

"EÇG girişimleri, WASH sektörüne küçük çocukların alışkanlıklarını doğrudan etkileyen ebeveyn ve bakım verenlere erişmeye yönelik eşsiz bir fırsat sunar.

Sektör aynı zamanda küçük çocuklara ulaşarak hastalık riskini en aza indirmeye yönelik olumlu sanitasyon ve hijyen alışkanlıkları için savunuculuk da yapabilir. "

WASH uzmanları ne zaman EÇG'yi destekleyebilir?

- Davranışsal değişim iletişimi aracılığıyla topluluk içinde hijyen kampanyaları yürütürken;
- Hijyen ile ilgili bilgilendirme yazıları dağıtırken;
- Ziyaretler aracılığıyla topluluklarda ve ailelerde hijyeni teşvik ederken;
- Erken öğrenme merkezlerine, çocuk dostu alanlara ve okullara WASH hizmetleri sağlayarak;
- Hijyenle ilgili faaliyetlerin EÇD programlarına dâhil edilmesini destekleyerek.

Beklenen sonuçlar

- Bütün küçük çocukların mümkün olan en yüksek yaşam standardına ulaşmasını destekleyecek yeterli miktarda temiz suya erişmesi.
- Bakım verenlerin küçük çocukların dışkılarını, yaşadıkları yere yakın, yeterli ve uygun, çocuk dostu sanitasyon tesisleri kullanarak uygun şekilde bertaraf etmesi.

Çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemek üzere bütün küçük çocukların ve ebeveynlerinin/bakım verenlerinin önemli anlarda ellerini sabunla yıkaması

EÇG'yi SU, SANİTASYON, HİJYEN girişimlerine entegre etmeye yönelik kilit eylemler

- Su sanitasyon ve hijyen tesisleri
- Su ve tuvalete erişim
- Hijyen kitleri
- Hamile kadınlar ve yenidoğanı olan bakım verenlere yönelik öncelikli erişim
- Çocuk alanlarını temiz ve güvenli tutulması
- Su depolama ve su kirliliği eğitimi
- Sanitasyon ve hijyen eğitimleri
- El yıkama noktaları ve sabunların (ya da alternatif malzemelerin) ulaşılabilirliği

Early Childhood Development
in Emergencies
Integrated Programme Guide

unite for children

unicef

Acil durumlarda entegre EÇG müdahaleleri

EÇG, yeni doğan ve beş yaş altı çocuklarda görülen önlenebilir ölüm ve hastalıklarla mücadelede ve büyüme ve gelişmenin sağlanmasında büyük öneme sahiptir.

İyileşme ve dirençlilik alanında entegre EÇG müdahalelerine ihtiyaç vardır.

"Erken yaşlara yönelik insani yardım programları sağlık, beslenme, eğitim, koruma gibi çeşitli sektörleri kapsadığı için keskin sınırlarla birbirinden ayrılmış insani yardım sisteminde bu konunun yerini bulmak güçtür.

Dolayısıyla erken çocukluk gelişimi sektör bazında standart işleyiş prosedürüne dâhil edilmek yerine genellikle arka planda kalmaktadır ya da yalnızca bir yan faaliyete dönüşmektedir.

Küçük çocukların sağlığı, beslenmesi, öğrenmesi, güvenliği ve sosyal duygusal ihtiyaçları birbiriyle yakından ilişkilidir. Bir ihtiyacın karşılanmaması, çocuğun büyüme ve gelişmesinin tüm yönlerinde soruna yol açabilir."

Teşekkürler

unicef
for every child